

Eksamen

21.05.2010

NOR1211 Norsk hovudmål/hovedmål

NOR1218 Norsk for elevar/elever med samisk som andrespråk

Elevar og privatistar / Elever og privatister

Nynorsk

Eksamensinformasjon	
Eksamenstid:	5 timar
Hjelpemiddel:	Alle hjelpemiddel er tillatne, bortsett frå Internett og andre verktøy som kan brukast til kommunikasjon. For norsk, samisk og framandspråka er heller ikkje omsetjingsprogram tillatne.
Bruk av kjelder:	<p>Det finst ulike måtar å føre opp kjelder på. Det vesentlege er at alle kjelder som blir brukte til eksamen, skal førast opp på ein slik måte at lesaren kan finne fram til dei.</p> <p>Du skal føre opp forfattar og fullstendig tittel på så vel lærebøker som annan litteratur. Dersom du bruker utskrift eller sitat frå nettsider, skal du føre opp nøyaktig nettadresse og nedlastingsdato.</p>
Vedlegg:	<p>Berggren, Arne og Berit Sømme (2009): "Aldo Monrad", <i>Aftenposten</i> 15.08.2009</p> <p>Borgen, Johan (1955): <i>Lillelord</i>, Gyldendal Norsk Forlag</p> <p>Jensen, Ingebrigt Steen (2009): "Generasjon Kane", <i>Levende historie</i> 4/2009</p> <p><i>Soga om Gunnlaug Ormstunge</i> (1971), skoleutgåve, Aschehoug</p> <p>Takvam, Marie (1980): "I min barndom" og "Kva kan eg seie deg, barn?", <i>Falle og reise seg att</i>, Gyldendal Norsk Forlag</p> <p>"Å være ung", <i>Bergens Tidende</i> 06.05.2009</p>
Andre opplysningar:	<p>Du skal svare på oppgåva i del A. I del B er det seks oppgåver. Du skal svare på éi av dei.</p> <p>Bruk linjeavstand 1,5 og skriftstorleik 12.</p>
Rettleiing om vurderinga:	Sjå vurderingsrettleiinga.

Side 6, 14 og 15 er blanke.

Nynorsk

Du skal svare på oppgåva i del A og deretter svare på éi av oppgåvene i del B.

Del A Kortsvaroppgåve

Svaret bør ikkje vere lengre enn ca. 250 ord.

Vedlegg: Utdrag frå islendingssoga *Soga om Gunnlaug Ormstunge* (skriven på 1200-talet) og teikneseriestripa *Aldo Monrad* (2009)

Samanlikn nokre trekk ved innhaldet og forteljemaaten i dei to tekstane.

Del B Langsvaroppgåve

Skriv nummeret på den oppgåva du har valt, og lag overskrift sjølv.

Oppgåve 1

Vedlegg: Utdrag frå islendingssoga *Soga om Gunnlaug Ormstunge* (skriven på 1200-talet) og "Generasjon Kane" av Ingebrigt Steen Jensen (2009)

Samanlikn framstillinga av menn i dei to tekstane. Kva for mannsideal gjeld for unge i dag? Skriv ein artikkel.

Oppgåve 2

Vedlegg: "I min barndom" og "Kva kan eg seie deg, barn?" av Marie Takvam (1980)

Tolk dikta og vurder om dei er aktuelle i dag.

Oppgåve 3

Vedlegg: *Lillelord* av Johan Borgen (1955)

I denne romanen får vi høyre om 13-åringen Wilfred Sagen, som blir kalla Lillelord. Lillelord veks opp i eit borgarleg miljø på vestkanten i Oslo tidleg på 1900-talet. Han bur saman med mor si, faren er død. I utdraget er slekta samla til middagsselskap.

Tolk tekstutdraget.

Oppgåve 4

Ta utgangspunkt i minst to av tekstvedlegga og skriv eit essay om barn sin plass i vaksenverda. I essayet ditt skal det komme tydeleg fram kva for tekstar du bruker.

Oppgåve 5

Vedlegg: "Generasjon Kane" av Ingebrigt Steen Jensen (2009)

Analyser den samansette teksten. Bruk omgrep frå retorikken.

Oppgåve 6

Vedlegg: "Å være ung" av Gutt, 13 år (2009)

Skriv eit kåseri om språk og generasjonar med utgangspunkt i lesarinnlegget.

Bokmål

Eksamensinformasjon	
Eksamenstid:	5 timer
Hjelpemidler:	Alle hjelpemidler er tillatt, bortsett fra Internett og andre verktøy som kan brukes til kommunikasjon. For norsk, samisk og fremmedspråkene er heller ikke oversettelsesprogrammer tillatt.
Bruk av kilder:	<p>Det finnes ulike måter å oppgi kilder på. Det vesentlige er at alle kilder som blir brukt til eksamen, skal oppgis på en slik måte at leseren kan finne fram til dem.</p> <p>Du skal oppgi forfatter og fullstendig tittel på så vel lærebøker som annen litteratur. Dersom du bruker utskrift eller sitat fra nettsider, skal du oppgi nøyaktig nettadresse og nedlastingsdato.</p>
Vedlegg:	<p>Berggren, Arne og Berit Sømme (2009): "Aldo Monrad", <i>Aftenposten</i> 15.08.2009</p> <p>Borgen, Johan (1955): <i>Lillelord</i>, Gyldendal Norsk Forlag</p> <p>Jensen, Ingebrigt Steen (2009): "Generasjon Kane", <i>Levende historie</i> 4/2009</p> <p><i>Soga om Gunnlaug Ormstunge</i> (1971), skoleutgave, Aschehoug</p> <p>Takvam, Marie (1980): "I min barndom" og "Kva kan eg seie deg, barn?", <i>Falle og reise seg att</i>, Gyldendal Norsk Forlag</p> <p>"Å være ung", <i>Bergens Tidende</i> 06.05.2009</p>
Andre opplysninger:	<p>Du skal svare på oppgaven i del A. I del B er det seks oppgaver. Du skal svare på én av dem.</p> <p>Bruk linjeavstand 1,5 og skriftstørrelse 12.</p>
Veiledning om vurderingen:	Se vurderingsveiledningen.

Side 6, 14 og 15 er blanke.

Bokmål

Du skal svare på oppgaven i del A og deretter svare på én av oppgavene i del B.

Del A Kortsvaroppgave

Svaret bør ikke være lengre enn ca. 250 ord.

Vedlegg: Utdrag fra islendingsagaen *Soga om Gunnlaug Ormstunge* (skrevet på 1200-tallet) og tegneseriestripen *Aldo Monrad* (2009)

Sammenlign noen trekk ved innholdet og fortellemåten i de to tekstene.

Del B Langsvaroppgave

Skriv nummeret på den oppgaven du har valgt, og lag overskrift selv.

Oppgave 1

Vedlegg: Utdrag fra islendingsagaen *Soga om Gunnlaug Ormstunge* (skrevet på 1200-tallet) og "Generasjon Kane" av Ingebrigt Steen Jensen (2009)

Sammenlign framstillingen av menn i de to tekstene. Hvilke mannsideal gjelder for unge i dag? Skriv en artikkel.

Oppgave 2

Vedlegg: "I min barndom" og "Kva kan eg seie deg, barn?" av Marie Takvam (1980)

Tolk diktene og vurder om de er aktuelle i dag.

Oppgave 3

Vedlegg: *Lillelord* av Johan Borgen (1955)

I denne romanen får vi høre om 13-åringen Wilfred Sagen, som blir kalt Lillelord. Lillelord vokser opp i et borgerlig miljø på Oslos vestkant tidlig på 1900-tallet. Han bor sammen med sin mor, faren er død. I utdraget er slekten samlet til middagsselskap.

Tolk tekstutdraget.

Oppgave 4

Ta utgangspunkt i minst to av tekstvedleggene og skriv et essay om barns plass i de voksnes verden. I essayet ditt skal det komme tydelig fram hvilke tekster du bruker.

Oppgave 5

Vedlegg: "Generasjon Kane" av Ingebrigt Steen Jensen (2009)

Analyser den sammensatte teksten. Bruk begreper fra retorikken.

Oppgave 6

Vedlegg: "Å være ung" av Gutt, 13 år (2009)

Skriv et kåseri om språk og generasjoner med utgangspunkt i leserinnlegget.

Soga om Gunnlaug Ormstunge (utdrag)

Illuge var den største høvdingen i Borgarfjorden nest etter Torstein Egilsson. Han hadde store eigedomar og var svært hardlyndt, men stelte vel med venene sine. Han var gift med Ingebjørg, dotter til Åsbjørn Hørdsson frå Ørnulvsdal. Mor til Ingebjørg var Torgerd, dotter til Midfjords-Skjege. Illuge og Ingebjørg hadde mange born, men få av dei kjem denne soga ved. Hermund heitte ein av sønene deira, ein annan Gunnlaug. Begge var dei emnelege menn, ved denne tida nettopp vaksne.

Så er sagt om Gunnlaug at han var svært tidleg vaksen, og stor og sterk. Han hadde lysbrunt hår som fall fint, svarte auge, litt stygg nase, men eit tiltalende andlet. Han var smal om livet og brei over akslene, uvanleg velvaksen, ein storslegen mann i heile sitt huglynde, tidleg æretyrst, strid og hard i alle ting, ein stor skald, men dikta gjerne nidviser, og vart kalla Gunnlaug Ormstunge. Hermund var mest vensæl av dei og førte seg som ein høvding.

Da Gunnlaug var femten år gammal, bad han far sin om ferdagods. Han sa at han ville fare utanlands og sjå andre folks skikkar. Illuge bonde synte liten godhug for dette, og sa at han ikkje tykte Gunnlaug var god å ha i utlanda, for han tykte at han snautt kunne styre han som han ville der heime.

Litt seinare var det at Illuge bonde gjekk tidleg ut ein morgon og såg at stabburet hans var ope, og at seks varesekker var lagde ut på tunet, dessutan nokre kløvgreier. Han undra seg mykje over dette.

Da kom det ein mann leiande med fire hestar, og det var Gunnlaug, son hans. Han sa: «Eg har lagt ut sekkene.» Illuge spurde kvifor han gjorde det. Han svara at det skulle vera ferdagodset hans. Illuge sa: «Inga hjelp skal du ha av meg, og ingen stad fare før enn eg vil,» og slengde sekkene inn att. Gunnlaug reid da bort derifrå, og kom om kvelden ned til Borg.

Forfatta på 1200-talet. Frå *Soga om Gunnlaug Ormstunge*, Aschehoug 1971
Til norsk ved Jacob Fjalestad, tilrettelagt av Utdanningsdirektoratet

hardlyndt: å ha eit hardt lynne
emneleg: lovande, evnerik
storslegen: stolt
nidviser: spotteviser

vensæl: godt likt
godhug: velvilje, sympati
snautt: knapt
ferdagods: reisegods

Aldo Monrad

Aftenposten 15. august 2009

Marie Takvam

I min barndom

I min barndom
kunne mor og far seie:
Arbeid! Og dei kjende seg
trygge på mi framtid!

I min barndom kunne dei seie:
hald deg til religionen –
og dei kjende seg nesten trygge.

I min barndom kunne dei seie:
Oppfør deg som folk!
Og dei trudde at dei visste kva dei sa.

I min barndom sa dei ikkje:
elsk om du kan elske –
og om det fins nokon
å elske i di framtid!

Kva kan eg seie deg, barn?

Seier eg: Arbeid!
Kva veit eg om arbeid i di framtid?

Seier eg: Kast deg aldri i armane på den sterke
som vil kle deg i uniform – grønne brune svarte grå gule
eller raude.
Kva veit eg om uniformer i di framtid?

Seier eg: Kast deg aldri i armane på ein religion – den kristne –
muslimreligionen – aldri i armane på Mercur, Venus, Mammon.
Kva veit eg om religionar i di framtid?

Seier eg: Rop aldri med dei som ropar høgast, skrik aldri med dei
som skrik høgast, gråt aldri fordi alle andre græt – le aldri
fordi andre ler –
Kva veit eg om skrik eller gråt eller latter i di framtid?

Kanskje kan eg våge meg til å kviskre til deg: Elsk om du kan
elske, og om det fins nokon å elske i di framtid.

Begge dikta er frå samlinga *Falle og reise seg att*, 1980

Å være ung

Det er morsomt når voksne eller eldre prøver å være ungdommer. Kanskje de savner ungdommen? Kanskje de vil passe inn? Ikke vet jeg, men jeg har sett 60-åringer som går med caps. Det morsomste er når de prøver å snakke som en ungdom. Da går det litt for langt. De begynner å snakke om skating og rap og hiphop. For eksempel læreren vår snakker som om hun var like gammel som oss – men det er hun ikke. Hun er 37 år! Da skal du ikke snakke som en ungdom. To 70-åringer skal liksom ikke si til hverandre: "Yo, hva skjer'a? – Ikke no' spess. – Ok, snakkes'a" La oss ungdommer snakke sånn, så snakker dere voksne og eldre om noe annet.

Gutt, 13 år

Bergens Tidende 6. mai 2009

Generasjon

Glem ml-erne på 1970-tallet og Høyre-bølgen på 1980-tallet. Det var Morgan Kane som formet selvbildet til dagens menn med makt.

TEKST INGEBRIGT STEEN JENSEN

MIDDELALDRENDE MENN styrer Norge, både politisk, økonomisk og kulturelt. Men hvem styrer de middelalderende mennene – hvem leverte tankegodsene som formet oss som mennesker og fortsatt styrer våre valg?

Det gjorde en bankmann som ble født i Bærum i 1934, og som skapte det meste av sitt monumentale livsverk mens han bodde på Stabekk – selv om han skrev bøkene sine på en Remington skrivemaskin i et rom på Bolkesjø Hotell.

Glem 1968-generasjonen!

Glem ml-erne og sjølproletariseringa på 1970-tallet, glem liberaliseringen og Høyre-bølgen tidlig på 1980-tallet. Disse bevegelsene kan ha endret noen av maktens menn i deres talemåter og karrieremessige manøvrering, men aldri våre sjeleliv og selvbilder.

Det gjorde Kjell Hallbing. Og hans litterære helt Morgan Kane.

Jeg prøver overhodet ikke å være fiks. Dette er dypeste alvor. Det var Morgan Kane som mer enn noen annen litterær skikkelse formet en hel generasjon norske menn, den generasjonen som i dag har inntatt så godt som alle maktposisjoner i landet. Kane preget for

alltid vår væremåte, våre spisevaner, vårt forhold til kvinner og til andre menn.

Bourbon for ever

Peer Gynt har aldri vært i nærheten. Mattis Tust hos Tarjei Vesaas, Brage Bragesson hos Finn Alnæs, Johan Borgens Lillelord, Dag Solstads Arild Asnes og andre "ruvende" mannsskikkelser i moderne norsk litteratur når ikke Kane til sporene på cowboystøvlene.

Bragesson, Asnes og de andre pinglene kom ut én gang. Kane kom til oss i 83 bøker, samt i de tre geniale Diablito-romanene

som avsluttet Hallbings episke storverk. I flere år fikk vi en ny bok hver 14. dag. De lærte oss alt vi kan om amerikansk geografi og historie, om våpen, indianere og om hvordan man får en bøffel.

På grunn av Kane vil vi alltid velge bourbon fremfor

whisky og øl foran vin, fordi vi vet at sur vin får magene våre til å vrenge seg og spyet vårt til å sprute.

Ikke fem om dagen

Kane plantet i oss en inngrodd mistro til

Oljeutviningens Helge Lund må ha lest "Yukon's onde ånd" som tenåring.

Stein Erik Hagen bruker lærdommen fra "Uten nåde" til å knuse motstanderne sine.

frukt og grønnsaker. Det har tatt Ernæringsrådet og Kiwi 40 år å vinne oss så smått tilbake. Kane fikk oss til å rulle tobakk med smidige fingre og til å la røyken sive ut av våre fint formede nesebor. Han hjalp oss med å utvikle et unormalt vinkelsyn og elske følelsen av guttaperka i håndflatene.

Men aller mest formidlet Hallbing gjennom sitt litterære mesterverk (sannsynligvis det mest betydningsfulle i Norge etter krigen) et menneskesyn, et kvinnesyn og en forakt for svakhet som sitter banket fast i ryggraden til maktens menn i Norge fremdeles.

Kane i nødens stund

Er det rart vi skilles? Vi menn, som vet at Kanes fremste krav til en kvinne var at lårene hennes skulle møtes hele veien opp, siden det likevel var over på en time?

Er det rart vi må gå på fotballkamp for

Kane

Hvor henter "the come back kid", Kjell Inge Røkke, kraften sin fra når det røyner på? Jo, fra det han lærte av Morgan Kane i "Tilbake til kampen".

å våge å røre andre menn fysisk, vi som vet hva Kane sa når en mann kom borti ham? "Ta ikke på meg! Ta aldri på meg!" Er det til å undres over at vi har utviklet psykopatiske trekk, vi som gjennom nesten tre tiår ble servert en stadig mer dyptloddende psykologisk studie av en helt som aldri våget å binde seg, aldri å stole på noen, aldri å gi seg hen?

Når Stein Erik Hagen knuser sine motstandere på viktige generalforsamlinger, vet jeg hvor han har det fra: Kane-bok nummer 1, *Uten nåde*. Når Kjell Inge Røkke alltid reiser seg når det ser som tøffest ut,

henter han kraft fra *Tilbake til kampen*. Når Helge Lund blåser i miljøvernernes motstand mot StatoilHydros utvinning av oljeholdig sand i Nord-Amerika, er det fordi han leste *Yukons onde ånd* som tenåring.

Og når Jens Stoltenberg med utsøkt kulde tar farvel med Manuela Ramin-Osmundsen, er det fordi han vet at det aldri kan henge en kvinne i revolverarmen hans.

Biff, takk!

Det er vi som er Kane-generasjonen. Det er vi som har lest alle bøkene, mange ganger. Det er vi som rir alene. Som plutselig spriker

ut med fingrene på venstre hånd, slik at våre motstanderes selvkontroll ryker som en streng. Vi trekker fremdeles på 1/5 sekund. Dobbeltskuddet vårt drønner som ett.

– Biff, sier vi når vi er på restaurant og en smiskende kelner står ved bordet. – Med stekte poteter. Og øl. Et stort krus.

Og våger vi oss en sjelden gang på dessert, tar vi alltid eplekake.

Vil du vite mer?

■ FORFATTER

Ingebrigt Steen Jensen er forfatter, reklamemann og styreleder i Stabæk fotball.

Johan Borgen: Lillelord (utdrag)

Nå var stunden da de skulle vandre litt urolig rundt hverandre og ta hverandre åndsfraværende i øyesyn, innen de høye fløydørene til spisestuen ble slått opp av en usynlig makt, som han meget godt visste var stuepiken Lilly, og mor ville si: «Ja, værsågod, alle sammen!»

Nå var stunden, den fortettede, av hygge og forventning. De var her. Alle. Og han skulle bringe noen en glede ved å gjøre enda et barnslig fremstøt mot tante Klara – for det var ventet av ham – og si: «Få se på den brosjen da, tante Klara!»

Han sa det. Og hun sa, som hun skulle: «Men kjære barn, at du aldri blir trett av å se på den brosjen ...» Og hun trakk den tynne gull-lenken varsomt over hodet og åpnet den ytterste brosjen, som rommet en akkurat likedan, men litt mindre, og åpnet den; og den rommet en akkurat likedan. Og han sa: «Åhhh!» Men selv den innerste brosjen hadde en sprekk som kunne tyde på at den var til å åpne. En gang hadde mor sagt at den rommet et fotografi og at det var tante Klaras tragedie. Og Lillelord visste at han ikke skulle vite og ikke spørre om den også kunne åpnes. Han visste det, som han visste tusen vedtatte ting. En hel del ting var gitt.

Fjernt, fjernt visste han i dette lykkelige øyeblikk også at det var en verden utenfor – isen på Frognerkilen, gaten, skolen ... og at guttene i klassen var annerledes kledd når *de* hadde selskap. Han visste at de rev ned ting og knuste ruter og fikk huller i buksene. Han visste at hjemme hos Andreas sto ingen etagører med danserinner på, og at de spiste sild om lørdagen og at de ikke drakk vin av slepne glass. Han visste at noen av guttene kalte ham «jenta» fordi han hadde krøller og annerledes klær. Han visste at onkel Martins «maskulinum» henspilte på dette.

En gang for lenge siden, da han var ti år – det var ved kaffen mens onkel Renés fingre lekte som best med det tynne glasset til kaffen – hadde Lillelord plutselig sagt: «Og så datt'n på rompa og sklei neretter ...» Og mor hadde sett ut som hun skulle besvime og tante Klaras tunge smatt ut og inn av munnen som gjøken på gjøkuret på veggen i spisestuen, men onkel Martin hadde slått opp en skrallende latter og ropt: «Bravo, unge mann!» og pint en rødlig hånd ned i vestlommen under den runde maven og fisket opp en tøre; og opptrinnet var blitt avbrutt ved panikkslått inngripen fordi mynten måtte desinfiseres med salmiakk før han fikk den til å putte på sparegrisen.

Lillelord hadde skammet seg da. Ikke over ordet, men over at han ga dem innblikk i en hemmelighet.

For han visste også noe guttene ikke visste, og ikke tantene og onklene, og ikke mor: han hadde en hel del sånne ord. Han hadde en hel del sånne tanker. Han hadde en hel tilværelse som var *sånn* – og ikke på noen måte slik de trodde ...

Fløydørene til spisestuen gikk opp, som ved trolldom. Ingen hender syntes. Mor sa: «Ja, værsgod da ...» som om hun selv var litt overrasket. Og de satte seg i bevegelse, alle sammen foran ham, alle mot døren og de deilige dufter som bølget tungt mot dem. Og han gikk bakerst og liksom styrte dem inn i det gode Gosen, med små dirigerende håndbevegelser de ikke kunne se. Nesten uten å vite det imiterte han onkel Martins vaggende gang, og så onkel Renés glidende elegante, og tante Klaras stramme, grammatikalske gang, og han gjorde seg brusende bak tante Charlottes milde silketorden. Han danset bak dem med elskelig hån og kjente seg breddfullt glad ved denne dobbeltstemning av å tekkes og å raljere. Og akkurat i døråpningen, der han passerte stuepiken Lilly, stakk han tungen så vidt ut av munnen og gjorde samtidig en favnende bevegelse mot henne idet han liksom drev flokken foran seg til bordet, hvor lysene fra kandelabrene falt mildt over blålig porselen.

«Bæ-æ-æ-æ-æ!» breket Lillelord lydløst bak den kjære familien som gikk til bords.

1955

blank side

blank side

Schweigaards gate 15
Postboks 9359 Grønland
0135 OSLO
Telefon 23 30 12 00
www.utdanningsdirektoratet.no